

TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ: „TVRDOST“ TRESTU A JEHO EKONOMICKÝ PŘÍNOS

PAVEL ANDRLE

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Trest domácího vězení může být považován za velmi benevolentní k odsouzenému, neboť povinnost zdržovat se v obydlí od 20:00 do 5:00 hodin může být některými pachateli trestných činů považována nikoliv za trest. Zákonodárce podcenil ekonomický přínos trestu domácího vězení, když spočítal pouze přímé náklady, které zavedení a provoz systému elektronického sledování přinese, ale již nespočítal ekonomický přínos odsouzeného, který bude moci nadále pracovat a tak přispívat do rozpočtu České republiky, případně přispívat paušální částkou na provoz systému sledování. Byť literatura, a to zvláště časopisecká, je k institutu trestu domácího vězení hojná, pouze několik z nich se věnuje otázkám, kterých si v příspěvku všímám. Právě z tohoto důvodu jsem se tyto pokusil tato prázdná místa alespoň částečně vyplnit.

Key words in original language

Trest, domácí vězení, ekonomický přínos.

Abstract

The punishment of the house arrest is a very benevolent to convict, because homes have to be 8:00 pm. to 5:00 pm. There are hardly any restrictions on "ordinary" man - a prisoner. Legislature has underestimated the economic benefits of home confinement sentence, he counted only the direct costs to the establishment and operation of the electronic surveillance will bring, but already ignore economic benefits that convicted will be able to continue working and thus contributing to the budget of the Czech Republic, where a lump sum contribution to the operation of the system monitoring.

Key words

Punishment, house arrest, economic benefits.

Dne 1.1.2010 nabyl účinnosti zákon ze dne 8. ledna 2009 č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále též „NTZ“ nebo „nový trestní zákoník“), který nahradil zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník (dále též „TZ“).

Nový trestní zákoník zavádí dva nové alternativní tresty: trest domácího vězení (§ 60 a § 61 NTZ) a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 a § 77 NTZ“). Objektem našeho zájmu budou v této eseji některé aspekty trestu domácího vězení.

Zároveň se zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, byl přijat zákon č. 41/2009, jímž byl novelizován zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále též „TR“ nebo „trestní řád“), který v ustanovení § 334a až § 334h trestního řádu upravuje výkon trestu domácího vězení.

Trest domácího vězení může být uložen pouze pachateli přečinu, tedy trestného činu, za nějž podle § 14 odst. 2 NTZ je považován pachatel nedbalostního trestného činu a těch úmyslných trestných činů, na něž nový trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Soud může udělit trest domácího vězení až na dvě léta¹. Soud může k trestu domácího vězení uložit pachateli přiměřená omezení a povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 NTZ.

Podle § 60 odst. 3 NTZ spočívá trest domácího vězení v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění, nestanoví-li soud jinak; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Podle důvodové zprávy² by tento trest měl být zvláště alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. To znamená, že nebude-li soud chtít uložit podmíněný trest odnětí svobody, může se podle nového trestního zákoníku rozhodnout, budou-li splněny podmínky k uložení trestu domácího vězení, že uloží trest domácího vězení a nikoliv trest nepodmíněného odnětí svobody.

Co stojí za povšimnutí je ta skutečnost, že podle zahraničních výzkumů cca 15% odsouzených považuje trest domácího vězení za daleko přísnější, než-li trest odnětí svobody a při zkušenosti s oběma druhy trestů by při novém odsouzení preferovalo trest odnětí svobody, nikoliv trest domácího vězení³.

1 V SRN je maximální délka tohoto způsobu trestu 6 měsíců. Viz Krahl, M., Elektronicky hlídané domácí vězení. Praha : C.H.Beck. Právní rozhledy č. 5/1998, str. 229-233.

2 Vláda ČR, Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) – Část první. Obecná část, hlava V. Automatizovaný systém právních informací – ASPI LIT 31875CZ.

3 Král, V. Domácí vězení – další alternativní trest? Praha : C.H.Beck. Trestněprávní revue. č. 8/2007 str. 235-238.

Podle důvodové zprávy⁴ je trest domácího vězení „veden požadavkem zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb⁵“.

Tento záměr zákonodárce lze hodnotit pozitivně, neboť při nepodmíněném trestu odnětí svobody jsou tyto vazby zpřetrhány a tím velmi narušeny. Na druhou stranu je nutné si uvědomit negativa této právní úpravy: jak bylo výše uvedeno, více než 1/7 pachatelů by v případě možnosti výběru dala přednost nepodmíněnému odnětí trestu svobody před trestem domácího vězení. Z hlediska těchto pachatelů je pro jejich rodinné vztahy lepší (a pracovní vztahy, neboť u nepodmíněného trestu pachatel většinou nemůže vykonávat pracovní činnost u svého bývalého zaměstnavatele), když nejsou „umístění“ ve svém domově, ale ve věznicí.

Domnívám se však, že až bude prováděn průzkum po zkušenostech s aplikací trestu domácího vězení v České republice, budou negativní ohlasy vězňů minimální. Zákonodárce totiž neurčil, že by trest domácího vězení mohl být udělen od 0:00 do 23:59 jakéhokoliv dne s tím, že by pro práci a/nebo nákupy byl vyčleněn přesný čas; odsouzený by tak byl nucen trávit v domácím vězení přesně tolik času, kolik by zbylo po odpočtu času pro práci, času nutného k přepravě do a z práce a čas potřebný pro obstarání nutných záležitostí (lékař, potraviny). Myslím, že pro drtivou většinu odsouzených by denní režim představoval cca 9 hodin mimo domov, zbytek času domácí vězení. Naopak mnohem „volnější“ režim by mohl být udělen například lékaři, který je zaměstnán u pohotovosti. Lékař by mohl předložit, a to i opakovaně, rozpis práce na jednotlivé měsíce a podle toho by mu byl „rozvržen“ trest.

Je pravdou, že soud může odsouzenému uložit i přiměřená omezení a povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 NTZ, která, nebude-li se jednat o zdravotní povinnost, budou vyžadovat aktivní přístup odsouzeného a tím i zvětšení jeho nároku na čas potřebný ke zvládnutí nových povinností, jako typicky výcvik pro získání vhodné pracovní kvalifikace, program sociálního výcviku a převýchovy, léčení závislosti na návykových látkách a program psychologického poradenství.

Pečlivě zvolenými programy by mohlo dojít k úplnému naplnění „volného“ času odsouzeného, který by tak „naplnil“ čas do 20:00, kdy by musel být již doma. Navíc by programy mu soudem určené mohly pomoci ke skutečné resocializaci, k naplnění klíčové podstaty trestání pachatelů trestných činů, čímž je (pokud možno) jejich náprava, dosažení toho, že se odsouzení nebudou po výkonu trestu dopouštět dalších trestných činů a budou žít řádný život.

4 Op. cit. 2.

5 Shodně Krahl, M., Elektronicky hlídané domácí vězení. Praha : C.H.Beck. Právní rozhledy č. 5/1998, str. 229-233.

Za současné úpravy trestu domácího vězení bude muset být odsouzený v domácím vězení pouze od 22:00 do 05:00 hodin v pracovní dny a po celý den ve dnech pracovního klidu. Časové rozpětí dané zákonodárcem však podle mého názoru nemůže soud změnit ve směru jeho zpřísnění, tedy zúžení⁶, i kdyby bylo nad slunce jasné, že odsouzený do práce ani například chodit nemusí nebo nemůže, protože je např. ve starobním nebo invalidním důchodu nebo je dočasně (ale po delší čas) zdravotně indisponován.

Mám tedy za to, že tento druh trestu může být některými odsouzenými považován „za odměnu“, nikoliv jako skutečný trest, plnící své společensko-výchovné funkce.

Jde však pouze o můj subjektivní názor.

Je pravda, že v případě pachatelů trestných činů výtržnictví apod. se může jednat právě o osoby, jež páchají trestnou činnost ve večerních či nočních hodinách, v čemž jim trest domácího vězení spolehlivě zabrání. V této souvislosti zůstává otázka, kolik procent pachatelů trestných činů tyto koná právě ve večerních či nočních hodinách.

S možností uplatnit trest domácího vězení úzce souvisí finanční náklady spojené s tímto druhem trestu. Je zde zcela namístě připomenout, že ekonomické náklady provozu tohoto druhu trestu představují pouze jednu z komponent, na základě nichž se zákonodárce rozhodl pro zakotvení tohoto druhu trestu do trestního zákoníku.

Nebudu se zde zabývat opakováním tabulek nákladů na výkon dohledu prováděný vězeňskou službou a náklady potřebnými k zavedení a provozu elektronického sledování, resp. zvýšením pracovníků Probační a mediační služby⁷.

Co mě však na těchto „tabulkách“ negativně překvapilo nejvíce, byla absence alespoň rámcového výpočtu finančního přínosu, jež bude mít každý odsouzený pro rozpočet České republiky. I nejvíce pesimistické podklady hovořily o tom, že náklady na provoz elektronického systému jsou maximálně poloviční oproti nákladům na výkon trestu odnětí svobody vykonávaný ve věznicích⁸, ovšem, nikde nebylo uvedeno, kolik by „průměrný“ odsouzený přinesl navíc do státní pokladny z důvodu trvání pracovního poměru nebo de facto odvodu z jakéhokoliv výdělku.

6 Je nutné respektovat zásadu zákonnosti ukládání trestu. Viz Navrátilová, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie č. 10/2009

7 Op. cit. 2.

8 Krahl, M., Elektronicky hlídané domácí vězení. Praha : C.H.Beck. Právní rozhledy č. 5/1998, str. 229-233.

Roční náklady na provoz elektronického sledování by činily při počtu cca 700 sledovaných osob přibližně 50 mil. Kč.

Podle výroční zprávy Generální ředitelství Vězeňské služby za rok 2006 činí denní průměrné náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody 872,- Kč, což představuje roční náklady ve výši 318.280,- Kč.

Náklady na kontrolu jednoho odsouzeného k trestu domácího vězení v systému elektronického dohledu představují přibližně částku ve výši 71.429,- Kč ročně. Tato částka představuje více než tři čtvrtiny úspor oproti ročnímu nákladu na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody

Předpokládejme, že všichni odsouzení k trestu domácího vězení pracují a berou průměrnou mzdu. Pro rok 2010 činí tato měsíční mzda částku 23.709,- Kč. To znamená, že mzdové náklady zaměstnavatele na zaměstnance činí 31.772,- Kč a čistá mzda pro zaměstnance činí 18.400,- Kč. Z toho také vyplývá, že odvody do státního rozpočtu činí 13.372,- Kč měsíčně, tj. 160.464,- Kč ročně. Dále je nutné předpokládat, že drtivou většinu mzdy zaměstnanec utratí pro svoje potřeby, tudíž odvede další finanční částku na spotřebních daních a dani z přidané hodnoty.

Z výše uvedeného vyplývá, že jen odvodem do státního rozpočtu by systém „náramků“ měl být de facto zaplacen, resp. jednou tolik přeplacen.

Mám za to, že započítáním uvedených odvodů by náklady na elektronický systém řádově poklesly, neboť odsouzený by byl stále přínosem pro státní pokladnu, nikoliv zátěží, jak je tomu u nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Také se domnívám, že zákonodárce nepočítal nebo nechtěl počítat s možností, že by se odsouzený mohl podílet na nákladech systému elektronického sledování, a to poměrnou částkou ze své mzdy či jiné odměny za vykonanou práci. Je výhodou pro odsouzeného, aby mohl být doma mezi svými blízkými a nikoliv být odtržen od sociálního zázemí. Proto se domnívám, že by odsouzení mohli a měli přispívat měsíčně paušální částkou na provoz systému, čímž by opětně klesly náklady na tento elektronický systém a který tak mohl být zaveden v provoz již od 1.1.2010, jak bylo původně počítáno.

IV. Závěr

Zákonodárce se podle mého názoru vydal správným směrem, když umožňuje některým odsouzeným vykonat namísto trestu odnětí svobody trest domácího vězení.

Domnívám se, že podle současné právní úpravy je trest domácího vězení velmi benevolentní k odsouzenému, neboť povinnost zdržovat se v obydlí od 20:00 do 5:00 hodin není téměř žádným omezením pro „běžného“

člověka – odsouzeného. Pouze pokud soud zcela využije svého oprávnění a udělí současně s trestem domácího vězení přiměřená omezení a přiměřené povinnosti odsouzenému, bude čas, po který se odsouzený nemusí zdržovat doma, zcela vyplněn aktivní resocializací odsouzeného.

Zákonodárce, zdá se mi, podcenil ekonomický přínos trestu domácího vězení, když spočítal pouze přímé náklady, které zavedení a provoz systému elektronického sledování přinese, ale již se neobtěžoval spočítat ekonomický přínos každého (předpokládaného) odsouzeného, který bude moci nadále pracovat a tak přispívat do rozpočtu České republiky.

Na škodu elektronického systému sledování odsouzených je ta skutečnost, že nebyla stanovena povinnost odsouzeného přispívat paušální částkou na provoz systému sledování.

Literature:

- Krahl, M., Elektronicky hlídané domácí vězení. Praha : C.H.Beck. Právní rozhledy č. 5/1998, str. 229-233.
- Vláda ČR, Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) – Část první. Obecná část, hlava V. Automatizovaný systém právních informací – ASPI LIT 31875CZ.
- Král, V. Domácí vězení – další alternativní trest? Praha : C.H.Beck. Trestněprávní revue. č. 8/2007 str. 235-238.
- Navrátilová, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie č. 10/2009.
- Beran, K. Zpětná působnost nového trestního zákoníku na trestné činy spáchané před 1. 1. 2010. Bulletin advokacie č. 10/2009.
- Válková, H. K reformě českého trestního práva hmotného ve světle stanoviska prof. Dr. Hans-Heinricha Jeschecka. C.H.Beck. Trestněprávní revue. č. 9/2003.
- Luptáková, M., Tomášek, J., Vlach, J., Zeman, P. Konference kriminologické společnosti poosmé. C.H.Beck. Trestněprávní revue. č. 2/2009.
- Válková, H. Nad novým slovenským trestním zákoníkem, jeho východisky a specifiky. C.H.Beck. Právní rozhledy. 15/2005
- Navrátilová, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie. č. 10/2009.

- Ščerba, F. Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie. č. 10/2009.
- Kolářová, D. Priority rezortu justice v legislativní oblasti: rekonstrukce trestního řádu, projekt eJustice a trest domácího vězení. Právní rozhledy. č. 23/2009.
- Ščerba, F. Probace a její projevy v českém trestním právu. C.H.Beck. Trestněprávní revue č. 10/2009.
- Nagy, F., Válková, H. Ústup od tradičních a zavádění nových sankcí v Maďarsku. C.H.Beck. Trestněprávní revue. č. 9/2002.

Contact – email

mgr.pavel.andrle@gmail.com